

Załącznik do Uchwały XXXVII/248/2014
Rady Powiatu w Biłgoraju
z dnia 29 maja 2014r.
w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działań
na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
w Powiecie Biłgorajskim na lata 2014 -2020

**Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
w Powiecie Biłgorajskim na lata 2014 -2020**

Podstawą prawną przygotowania i realizacji Programu jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.). Art. 35a ust.1 pkt 1 ustawy nakłada na samorząd powiatu obowiązek opracowania i realizacji, zgodnego z powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych, programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- a) rehabilitacji społecznej,
- b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- c) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;

Program jest elementem realizacji Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Biłgorajskim na lata 2014 – 2020.

Celem działań zawartych w Programie jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwości pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym. Program wskazuje - instytucjom i organizacjom działającym w obszarze polityki społecznej - kierunki działań profilaktycznych na rzecz ograniczania i łagodzenia skutków niepełnosprawności. Podkreśla znaczenie usamodzielniania i aktywizacji osób niepełnosprawnych, nie pomijając jednocześnie kwestii wspierania osób z niepełnosprawnością we wszystkich płaszczyznach ich funkcjonowania.

Zarys sytuacji osób niepełnosprawnych

Według dostępnych danych osoby niepełnosprawne stanowią 14,3 % całej ludzkości. W państwach Unii Europejskiej żyje ok. 45 mln niepełnosprawnych obywateli. Oczywistym wydaje się fakt, że niepełnosprawność dotyczy społeczeństw wszystkich krajów. To wielka bardzo zróżnicowana populacja, niewątpliwie najbardziej narażona na ryzyko wykluczenia społecznego i walki o równe szanse w życiu społecznym.

Ostatnie pełne dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu 2002r. Według jego wyników liczba osób niepełnosprawnych ogółem wyniosła blisko 5,5 mln, w tym około 4,5 mln posiadało prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności, a 4,3 mln były to osoby w wieku 15 lat i więcej.¹

---

¹ Problemy społeczne w województwie lubelskim, próba diagnozy, red. M. Kranz – Szurek, Europerspektywa Beata Romejko, Lublin 2010, str. 150

Oznacza to, że co 7 mieszkańców Polski był osobą niepełnosprawną. Województwo Lubelskie wyróżnia się w kraju najwyższą populacją osób niepełnosprawnych. Częstość występowania niepełnosprawności wynosi tu 16,3%, przy średniej krajowej 13,9%. Liczbę osób niepełnosprawnych w Powiecie Biłgorajskim szacuje się na ok. 19.000, co stanowi 18% społeczeństwa powiatu, w tym w populacji mężczyzn - 16,7% oraz kobiet 19,4%.

Podobnie, jak w całym kraju, natężenie zjawiska niepełnosprawności nasila się wraz z wiekiem. 62,7% zbiorowości niepełnosprawnych mieszkańców powiatu stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym co związane jest z procesem starzenia się społeczeństwa.

Wysoki odsetek osób niepełnosprawnych charakterystyczny jest zwłaszcza dla obszarów wiejskich, gdzie na przewagę liczby ludzi starszych nakładają się tak niekorzystne zjawiska jak: utrudniony dostęp do opieki lekarskiej i świadczeń rehabilitacyjnych, trudna sytuacja materialna rodzin, w tym zwłaszcza z osobą niepełnosprawną, wypadkowość pracy w rolnictwie. Czynnikiem negatywnie wpływającym na stan zdrowia są również uzależnienia. Ze względu na fakt, że uzależnienia należą do tematów drażliwych – skala problemu nie jest określona. Wskaźnik niepełnosprawności zwiększa się także z powodu migracji zarobkowej młodych i sprawnych mieszkańców regionu.

Pośrednio oddziałuje również ogólnie niski poziom dochodowości rodzin, uniemożliwiający podejmowanie indywidualnych działań profilaktycznych takich jak sport, kultura fizyczna, aktywne formy wykorzystania czasu.

Analiza sytuacji społeczno – ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych przedstawia obraz negatywnych zjawisk: począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez zjawisko bezrobocia - zwłaszcza długookresowego i dotyczącego ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych oraz trudności w odnalezieniu się na rynku pracy.

Należy również podkreślić, że choć niepełnosprawność należy do zagadnień badanych od dawna, to nie jest dostatecznie dobrze zdiagnozowana. Badania dowodzą, że w opinii instytucji i organizacji pozarządowych istnieją luki informacyjne, dotyczące głównie sytuacji osób niepełnosprawnych na wsi. Brak jest jednoznacznych danych dotyczących liczby osób niepełnosprawnych. Ustalenie tej liczby jest utrudnione ze względu na istniejące równocześnie systemy orzekania o niepełnosprawności, w ramach których przyznawane są i cofane orzeczenia o niepełnosprawności, jak również niepełne dane uzyskiwane w trakcie spisów ludności oraz zmiana przepisów w zakresie orzecznictwa. Obecny stan prawny orzecznictwa o niepełnosprawności w Polsce jest złożony - jest oparty na różnych źródłach

prawa, odmiennych zasadach i przesłankach, trybach postępowania i strukturze organizacyjnej.

Jednocześnie, Polska ugruntowując swoją pozycję i funkcjonowanie w strukturach międzynarodowych, przyjmuje obowiązujące w nich rozwiązania prawne w różnych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego. W dniu 6 września 2012r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikował Konwencję ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Celem Konwencji jest popieranie, ochrona i zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z pełni praw i wolności. W wymiarze praktycznym obliguje to nasz kraj do wdrażania takich uregulowań prawnych, które będą zobowiązywały do wdrażania rozwiązań przyjaznych osobom niepełnosprawnym.

Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych tworzy ramy wielopłaszczyznowych działań na poziomie powiatu. Jego realizacja będzie polegała na wdrażaniu szczegółowych przedsięwzięć i projektów. Te zaś powinny odpowiadać bieżącym problemom i potrzebom w zakresie wsparcia ludzi niepełnosprawnych oraz być elastyczne wobec zmian prawnych i możliwości pozyskania środków.

Orzekanie o niepełnosprawności

Zakwalifikowanie osoby jako niepełnosprawnej odbywa się na zasadach określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Przewiduje ona istnienie trzech stopni niepełnosprawności: znacznego, umiarkowanego i lekkiego. Jest to dwuinstancyjne postępowanie dotyczące orzeczeń o niepełnosprawności dla celów poza rentowych. W pierwszej instancji orzeczenia wydają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, w drugiej natomiast wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Orzeczenia o niezdolności do pracy dla celów rentowych wydawane są przez lekarzy orzeczników zakładu ubezpieczeń społecznych, którzy dokonują oceny stopnia niezdolności do pracy i wydają orzeczenia, na podstawie których zakład ubezpieczeń społecznych podejmuje decyzję w sprawie świadczeń rentowych.

Zadania w zakresie orzekania o niepełnosprawności dla mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego realizuje Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju.

Tabela 1. Liczba wydanych orzeczeń dla osób po 16 roku życia z podziałem na przyczyny niepełnosprawności

Przyczyna niepełnosprawności	2011			2012			2013		
	znaczny	umiarkowany	lekki	znaczny	umiarkowany	lekki	znaczny	umiarkowany	lekki
Upośledzenie umysłowe	4	22	7	14	20	2	21	22	0
Choroba psychiczna	22	58	28	29	92	37	39	79	33
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	13	51	31	14	46	25	9	25	53
Choroby narządu wzroku	16	37	23	21	43	26	25	60	37
Upośledzenie narządu ruchu	103	159	167	108	149	170	42	126	10 4
Epilepsja	0	13	5	1	21	2	3	32	6
Choroby układów oddechowego i krążenia	157	107	73	176	155	78	53	87	64
Choroby układu pokarmowego	16	13	7	12	17	9	15	17	4
Choroby układu moczowo-płciowego	28	14	7	35	15	10	33	22	2
Choroby neurologiczne	196	136	116	193	168	130	125	226	14 0
Inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne	42	52	20	32	37	40	19	36	27
Całościowe zaburzenia rozwojowe	0	0	0	2	0	0	2	0	0
Razem	597	662	484	637	763	529	386	732	47 0

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Najliczniejszą grupę wśród niepełnosprawnych tworzyły osoby z upośledzeniem narządu ruchu, schorzeniami neurologicznymi, schorzeniami układów oddechowego i krążenia.

Tabela 2. Struktura osób niepełnosprawnych w Powiecie Biłgorajskim z podziałem na stopnie niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	2011	2012	2013
Znaczny	597	637	386
Umiarkowany	662	763	732
lekki	484	529	470

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Dokonując analizy w/w danych można zaobserwować, iż w Powiecie Biłgorajskim wśród osób niepełnosprawnych najliczniejszą grupę stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 3. Liczba wydanych orzeczeń wg przyczyny niepełnosprawności dotyczących osób przed 16-tym rokiem życia

Przyczyna niepełnosprawności	2011	2012	2013
Upośledzenie umysłowe	6	14	10
Choroba psychiczna	6	6	11
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	41	26	35
Choroby narządu wzroku	40	45	59
Upośledzenie narządu ruchu	46	28	38
Epilepsja	23	16	18
Choroby układów oddechowego i krążenia	326	342	393
Choroby układu pokarmowego	6	2	8
Choroby układu moczowo-płciowego	19	26	15
Choroby neurologiczne	40	34	43
Inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne	33	31	42
Całościowe zaburzenia rozwojowe	11	19	15
razem	597	589	687

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Wśród osób orzekanych do 16 roku życia najczęstsze przypadki to schorzenia układu oddechowego i krążenia, narządu wzroku, narządu ruchu oraz schorzenia neurologiczne.

Opieka instytucjonalna dla osób niepełnosprawnych

Najpowszechniejszą z form wsparcia instytucjonalnego są domy pomocy społecznej. Podstawowym celem działalności domu pomocy społecznej jest zaspokojenie potrzeb opiekuńczych, bytowych, społecznych, zdrowotnych i religijnych w sposób i w stopniu umożliwiającym godne życie osobie niepełnosprawnej. Są one przeznaczone dla osób, które nie mogą otrzymać niezbędnej opieki i wsparcia w ich miejscu zamieszkania i nie kwalifikują się do leczenia szpitalnego, lecz z uwagi na podeszły wiek, schorzenia, warunki rodzinne, mieszkaniowe i materialne oraz sytuację życiową - wymagają stałej opieki.

Na terenie Powiatu Biłgorajskiego funkcjonują 2 domy pomocy społecznej: Dom Pomocy Społecznej dla Kombatantów w Biłgoraju, Dom Pomocy Społecznej dla osób dorosłych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla osób przewlekle psychicznie chorych w Teodorówce – z 2 filiami (Biłgoraj, Długi Kąt).

Innym przykładem są środowiskowe domy samopomocy, które realizują szereg zadań niezbędnych w powrocie osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie. W naszym powiecie funkcjonują 2 tego typu placówki: Środowiskowy Dom Samopomocy w Tarnogrodzie (30 miejsc) i Środowiskowy Dom Samopomocy w Józefowie (33 miejsca).

Duże znaczenie w rehabilitacji społeczno – zawodowej osób niepełnosprawnych pełnią warsztaty terapii zajęciowej.

Warsztat Terapii Zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Wskazania do uczestnictwa w Warsztatach Terapii Zajęciowej przyznaje osobie niepełnosprawnej Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Warsztaty Terapii Zajęciowej realizują zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności, niezbędnych do prowadzenia przez osobę niepełnosprawną niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia – na miarę jej indywidualnych możliwości. Realizacja przez WTZ zadań odbywa się poprzez:

1. ogólne usprawnianie,

2. rozwijanie umiejętności, w tym wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, przy zastosowaniu różnych technik terapii zajęciowej,
3. przygotowanie do życia w środowisku społecznym, w szczególności poprzez rozwój umiejętności planowania i komunikowania się, dokonywania wyborów, decydowania o swoich sprawach oraz rozwój innych umiejętności niezbędnych w niezależnym życiu, a także poprawę kondycji psychicznej i fizycznej.
4. rozwijanie psychofizycznych sprawności niezbędnych w pracy,
5. rozwijanie podstawowych oraz specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających podjęcie pracy albo szkolenia zawodowego.

Na terenie naszego Powiatu działają 3 Warsztaty Terapii Zajęciowej:

- 1) Warsztat Terapii Zajęciowej w Biłgoraju utworzony przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym w Zamościu Koło Terenowe w Biłgoraju. Skupia on 45 uczestników, których terapia realizowana jest w 9 pracowniach tj. rękodzieła artystycznego, plastycznej, gospodarstwa domowego, animacji kultury, stolarskiej, wikliniarskiej, środowiskowo - przyrodniczej, pralnia magiel, poligraficzna.
- 2) Warsztat Terapii Zajęciowej w Józefowie utworzony przez Urząd Miasta i Gminy w Józefowie, przebywa w nim 36 uczestników. Zajęcia odbywają się w 6 pracowniach: poligrafii, tkactwa, gospodarstwa domowego, plastyki, stolarstwa, rękodzieła artystycznego.
- 3) Warsztat Terapii Zajęciowej w Biszczy utworzony przez Fundację na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Potrzebujących Pomocy „Otwórzmy Swoje Serca” w Zamościu. Skupia on 30 osób niepełnosprawnych. Terapia odbywa się w 5 pracowniach tj. gospodarstwa domowego, krawiecko-dziewiarskiej, plastycznej, stolarsko-modelarskiej, poligraficzno-komputerowej.

Znaczącym problemem, który należy zaznaczyć, jest nadal fakt występowania barier architektonicznych w obiektach, które powinny być dostępne dla wszystkich mieszkańców. Najczęściej spotykanymi barierami, utrudniającymi osobom niepełnosprawnym – zwłaszcza z dysfunkcją narządu ruchu lub niewidomych – jest dostęp do wielu budynków użyteczności publicznej: brak podjazdów lub pochylni, pochylnie strome lub wąskie, małe powierzchnie podestów wejściowych, zbyt wąskie drzwi, progi itd.

Występowanie barier architektonicznych ma duże znaczenie, szczególnie w odniesieniu do faktu, że spośród wszystkich orzeczeń o niepełnosprawności, największą liczbę stanowią orzeczenia z powodu dysfunkcji ruchu.

Niepełnosprawność i stan zdrowia powodują zwiększenie zapotrzebowania na usługi medyczne. Osoby niepełnosprawne wymagają leczenia i rehabilitacji, tak więc odpowiednia infrastruktura medyczna, jej dostępność stanowią istotny element wsparcia osób z dysfunkcjami zdrowia. Najpowszechniejszą formą usług medycznych wśród badanych jest leczenie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

Na terenie Powiatu Biłgorajskiego świadczenia zdrowotne udzielane są przez ARION Szpitale Sp. z o.o. z siedzibą w Lublinie Zespół Opieki Zdrowotnej w Biłgoraju. Zadaniem Zespołu jest w szczególności podejmowanie działań służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz innych działań medycznych wynikających z procesu leczenia.

W Arion Szpitale Sp. z o.o. ZOZ w Biłgoraju funkcjonuje 11 oddziałów szpitalnych z łączną ilością łóżek 353, w tym 45 miejsc w Zakładzie Opiekuńczo – Leczniczym w Tarnogradzie.

Na podstawie informacji uzyskanych z Informatora Lubelskiego Oddziału NFZ (2012), wynika, że poza leczeniem szpitalnym i poradniami specjalistycznymi prowadzonymi przez ARION w zakresie stacjonarnej opieki medycznej mieszkańcy Powiatu Biłgorajskiego objęci są podstawową opieką zdrowotną - w każdej gminie działa przychodnia POZ, realizująca kontrakty w ramach umów z NFZ Odz. Woj. Lublin. System ochrony zdrowia w powiecie zapewnia ponadto w każdej gminie w ramach POZ świadczenia pielęgniarstwa i położnej i środowiskowej.

Opieka stomatologiczna świadczona jest w większości przez Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej. Świadczenia ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 roku życia prowadzą niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej w Biłgoraju, natomiast świadczenia ortodoncji i protetyki stomatologicznej prowadzone są w 2 gabinetach w Biłgoraju.

Jak wynika z diagnozy obszarów polityki społecznej zamieszczonej w dokumencie „Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, pomimo wdrażania programów profilaktyki i edukacji zdrowotnej, propagowania zdrowego stylu życia, Województwo Lubelskie wypada gorzej na tle pozostałych województw pod względem liczby osób robiących badania profilaktyczne, np. kobiet wykonujących badania cytologiczne (poniżej 70% dorosłych kobiet) i mammograficzne (poniżej 37% dorosłych kobiet). Ponadto pacjenci borykają się z trudnościami w zakresie korzystania z porad lekarzy specjalistów. Z uwagi na wysokie koszty leczenia i długi czas oczekiwania wiele osób rezygnuje z wizyt lekarskich. Wzrasta natomiast liczba leków przyjmowanych samodzielnie, bez konsultacji

z lekarzem. Utrudniony jest też dostęp do rehabilitacji. Uwarunkowania mentalne i obyczajowe, niskie dochody gospodarstw domowych - decydują o tym, że uprawianie sportu, aktywnego wypoczynku, zdrowego stylu życia cieszy się na naszym terenie wciąż małą popularnością.

Z badania przeprowadzonego przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie wynika, że osoby niepełnosprawne należą do grup najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym.² Ludzie niepełnosprawni stanowią jedną z najliczniejszych kategorii korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Choroba i niepełnosprawność to czynniki, które prowadzą do pogorszenia kondycji finansowej każdej rodziny bez względu na jej przynależność społeczno – zawodową i miejsce zamieszkania. Sytuacja taka, jest efektem wydatków na leczenie, rehabilitację i specyficznych potrzeb rodzin, w których żyją osoby z ograniczoną przez chorobę sprawnością. Dlatego niepełnosprawność jest również jedną z przyczyn przyznawania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej. Niepełnosprawność zajęła 3 miejsce wśród przyczyn ubiegania się o świadczenia w ramach pomocy społecznej. Na podstawie danych ze sprawozdanie MPiPS – 03, ustalono, że w 2012r. 29% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły rodziny osób niepełnosprawnych.

---

² Raport z badań: Identyfikacja potrzeb informacyjnych z obszaru polityki społecznej w województwie lubelskim, lipiec 2010,s. 7, źródło: [www.obserwatorium.rops.lubelskie..pl](http://www.obserwatorium.rops.lubelskie.pl), data pobrania: 25.10.2012

Tabela 4. Liczba osób i rodzin objętych pomocą z powodu niepełnosprawności

Lp.	Nazwa jednostki	2010				2011				2012			
		Liczba mieszkańców (GUS stan na 31.12.2010)	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności		Liczba mieszkańców (GUS stan na 31.12.2011)	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności		Liczba mieszkańców (GUS stan na 31.12.2012)	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	
				Liczba osób w rodzinach	Udział (%)			Liczba osób w rodzinach	Udział (%)			Liczba osób w rodzinach	Udział (%)
1	GOPS Aleksandrów	3260	59	236	7,24	3268	67	266	8,14	3259	63	267	8,19
2	MOPS Biłgoraj	27292	349	807	2,96	27285	333	730	2,67	27252	371	829	3,04
3	GOPS Biłgoraj	12904	105	385	2,98	12971	104	381	2,94	12972	93	316	2,44
4	GOPS Biszczka	3882	50	150	3,86	3853	49	162	4,20	3866	57	195	5,04
5	MGOPS Frampol	6420	69	262	4,08	6396	68	255	3,99	6371	82	268	4,21
6	GOPS Goraj	4355	37	163	3,74	4323	44	172	3,98	4301	52	191	4,44
7	MOPS Józefów	7123	125	362	5,08	7071	124	369	5,22	7049	117	362	5,14
8	GOPS Księżpol	6872	23	68	0,99	6851	17	70	1,02	6886	15	63	0,91
9	GOPS Łukowa	4368	23	105	2,40	4315	27	105	2,43	4324	26	105	2,43
10	GOPS Obsza	4381	61	241	5,50	4346	61	250	5,75	4334	54	201	4,64
11	GOPS Potok Górny	5596	44	176	3,14	5557	47	167	3,00	5523	39	134	2,43
12	MOPS Tarnogród	6942	55	199	2,87	6895	56	209	3,03	6883	50	184	2,67
13	GOPS Tereszpol	4006	35	125	3,12	3985	40	143	3,59	3991	39	140	3,51
14	GOPS Turobin	6701	43	90	1,34	6611	38	76	1,15	6558	64	160	2,44
	Razem	104.102	1078	3369	3,24	103.727	1075	3355	3,23	103.569	1122	3415	3,30

Kolejnym problemem, jaki ma wpływ na funkcjonowanie rodzin ludzi niepełnosprawnych, jest niedostateczny rozwój sieci usług opiekuńczych, oferujących pomoc w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych oraz infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację tym osobom, zwłaszcza dzienną. Brakuje placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla dużej części osób niepełnosprawnych, co w kontekście zarówno barier architektonicznych i mało dostępnego transportu dla osób niepełnosprawnych, jak też niskiej aktywności zawodowej tych osób i trudnościami w znalezieniu zatrudnienia, powoduje, że znaczna część tych ludzi jest skazana na pobyt w domu i wyizolowana z życia społecznego. Występuje zbyt mała liczba placówek podejmujących działalność rehabilitacyjną i edukacyjną, jak również niedostateczną ilość zajęć dla dzieci prowadzonych w ich miejscu zamieszkania, szkole, czy w ramach zajęć pozalekcyjnych.

Kompletny system wsparcia polega na tworzeniu środowiska wspierającego, dostępnego, przy jednoczesnym respektowaniu praw i niezależności osób niepełnosprawnych.

Trudna sytuacja osób niepełnosprawnych i ich rodzin wynika z niskich dochodów osiągniętych przez te rodziny, niedostatecznego rozwoju usług opiekuńczych oferujących pomoc w miejscu zamieszkania oraz infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację. Szczególnie skomplikowana jest sytuacja rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, co wynika z dużych nakładów na utrzymanie i rehabilitację dziecka oraz zmniejszenie aktywności zawodowej rodziców a szczególnie matek.

Edukacja osób niepełnosprawnych

Edukacja stanowi podstawę całego systemu rehabilitacji zawodowej, która ma na celu doprowadzenie osoby niepełnosprawnej do uzyskania zatrudnienia.

Orzeczenia o potrzebie prowadzenia zajęć rewalidacyjno – wychowawczych, mających na celu wczesne wspomaganie dziecka od momentu stwierdzenia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole podstawowej – w naszym powiecie wydawane są przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogicznej w Biłgoraju. W latach 2011 – 2013 PPP wydała 95 tego typu opinii, ponadto 318 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla uczniów z różnego rodzaju niepełnosprawnościami (tj. intelektualną, słabowidzących, słabosłyszących, z zaburzeniami rozwojowymi, niepełnosprawnością ruchową). Wydano też 130 orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania dla uczniów, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły.

Jedynie na terenie Miasta Biłgoraj funkcjonuje Miejski Zespół Szkół, który realizuje działalność edukacyjną i rehabilitacyjną niepełnosprawnych uczniów, w skład którego wchodzi: Szkoła Podstawowa nr 3 z oddziałami integracyjnymi oraz Gimnazjum Nr 3 z oddziałami integracyjnymi.

Dzieci i młodzież niepełnosprawna z terenu powiatu obowiązek szkolny realizuje;

- w placówkach edukacyjnych na terenie gminy wg miejsca zamieszkania,
- w placówkach edukacyjnych poza terenem gminy (m.in. w przedszkolach specjalnych i integracyjnych, szkołach specjalnych i integracyjnych, ośrodkach rehabilitacji i terapii i szkołach ponadgimnazjalnych),
- w formie nauczania indywidualnego.

Transport dzieciom niepełnosprawnym do placówek oświatowych zapewniają gminy poprzez m.in.:

- transport własny gminy,
- transport za pośrednictwem stowarzyszenia,
- umowy indywidualne zawierane z rodzicami,
- środki komunikacji publicznej,
- prywatnych przewoźników.

Powiat Biłgorajski jest organem prowadzącym Zespół Szkolno – Rewalidacyjny w Biłgoraju, który jest placówką oświatową dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Edukacją obejmuje dzieci i młodzież z upośledzeniem intelektualnym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim.

W skład Zespołu Szkolno – Rewalidacyjnego wchodzi:

- Ośrodek Rewalidacyjno – Wychowawczy dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim od 3 do 25 r.ż.;
- Szkoła Podstawowa Specjalna- dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi i autyzmem;
- Gimnazjum Specjalne- dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi i autyzmem;
- Specjalna Szkoła Przystosowująca do Pracy - dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi i autyzmem.

Siedzibą szkoły jest wydzielona część bazy internatu Medycznego Studium Zawodowego w Biłgoraju oraz Domu Pomocy Społecznej w Teodorówce.

Do szkoły przyjmowani są uczniowie w ciągu całego roku szkolnego i w różnym wieku

rozkowy, posiadający orzeczenia Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

Ilość młodzieży niepełnosprawnej w Zespole – przedstawia się następująco:

Rok szkolny 2011/2012 – 49 w tym:

Ośrodek Rewalidacyjno - Wychowawczy – 13 uczestników,

Gimnazjum – 4 uczniów,

Szkoła Przesposabiająca do Pracy – 32 uczniów

Rok szkolny 2012/2013 – 44 w tym:

Ośrodek Rewalidacyjno - Wychowawczy – 14 uczestników,

Szkoła Podstawowa – 1 uczeń,

Gimnazjum – 5 uczniów,

Szkoła Przesposabiająca do Pracy – 24 uczniów

Rok szkolny 2013/2014 – 45 w tym:

Ośrodek Rewalidacyjno - Wychowawczy – 13 uczestników,

Szkoła Podstawowa – 4 uczeń,

Gimnazjum – 5 uczniów,

Szkoła Przesposabiająca do Pracy – 23 uczniów.

Ośrodek Rewalidacyjno – Wychowawczy umożliwia dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim w wieku od 3 do 25 lat realizację obowiązku szkolnego. Przyjmowane są dzieci ze złożoną wieloraką niepełnosprawnością.

W Ośrodku organizowane są zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze zespołowe oraz zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze indywidualne. Tygodniowy wymiar zajęć dla zespołu wynosi 20 godz., a zajęć indywidualnych 10 godz. Zespół rewalidacyjny może liczyć od 2 do 4 uczniów. Szczegółowe zadania pracy Ośrodka wynikają z możliwości, potrzeb i stopnia zaburzeń każdego dziecka. Działalność rewalidacyjna i wychowawcza Ośrodka prowadzona jest w oparciu o Indywidualne Programy Edukacyjno- Terapeutyczne dla dzieci niepełnosprawnych dostosowane do możliwości każdego uczestnika zajęć.

Celem zajęć jest wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży, rozwijanie zainteresowania otoczeniem oraz uzyskiwanie niezależności od innych osób w funkcjonowaniu w codziennym życiu.

Szkoła Podstawowa dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem. I etap edukacyjny obejmujący kl. I- III- edukacja wczesnoszkolna.

W roku szkolnym 2013/2014 została utworzona klasa I dla uczniów z autyzmem. Główny nacisk w edukacji uczniów z autyzmem jest położony w obszarach funkcjonowania,

tj.: rozwój kompetencji społecznych, komunikacja, naśladownictwo oraz poprawa zachowania. Uczniowie realizują treści programowe zawarte w podstawie programowej podczas obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Edukacja uczniów opiera się o Indywidualne Programy Edukacyjno- Terapeutyczne opracowane na podstawie diagnozy funkcjonalnej uczniów oraz zalecenia zawarte w orzeczeniu poradni psychologiczno- pedagogicznej. Zgodnie z zaleceniami poradni, uczniowie biorą udział w zajęciach specjalistycznych: logopedycznych, zajęciach z psychologiem, terapii ruchowej, integracji sensorycznej oraz dogoterapii. Ponadto uczestniczą w treningu słuchowym metodą Johansena.

W Gimnazjum dla dzieci i młodzieży ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem, nauka trwa 3 lata i nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia przez ucznia.

Edukacja uczniów opiera się na Indywidualnych Programach Edukacyjno - Terapeutycznych z zachowaniem korelacji treści nauczania i wychowania opracowanych przez nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniami. Przy ustalaniu kierunków pracy z uczniem uwzględnia się jego indywidualne tempo rozwoju.

Szkoła Przysposabiająca do Pracy przeznaczona jest dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnością sprzężoną. Zapewnia kontynuację nauki po ukończeniu gimnazjum. Przygotowuje młodzież do pełnienia różnych ról społecznych oraz autonomicznego (w miarę ich możliwości rozwoju) i aktywnego życia.

Kształcenie przysposabiające do pracy trwa 3 lata i w zależności od specyficznych potrzeb i możliwości ucznia, cykl nauki może być wydłużony do 24 roku życia.

Edukacja uczniów polega na całościowej i jednoczesnej realizacji funkcji dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i profilaktycznej szkoły, z uwzględnieniem specyficznych form i metod pracy oraz zasad nauczania. Kształcenie uczniów w stopniu umiarkowanym lub znacznym jest dostosowane do potrzeb edukacyjnych i ich możliwości psychospołecznych.

W celu nabywania praktycznych umiejętności związanych z pracą, szkoła zapewnia uczniom zajęcia przysposobienia do pracy oraz – zgodnie z predyspozycjami i zainteresowaniami – zajęcia praktyczne w pracowniach szkolnych. W szkole działają następujące pracownie: pracownia sztuki użytkowej, pracownia ceramiki, pracownia ogrodnicza, pracownia komputerowo – poligraficzna, pracownia kulinarna, pracownia krawiecka, pracownia stolarska.

Ponadto społeczność Zespołu angażuje się w różnego rodzaju przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych m.in. co roku organizują „Powiatowy Dzień Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną.

Systemem wsparcia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych

Systemem wsparcia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, który został utworzony w 1991r. jako dodatkowy fundusz budżetowy, którego kluczowym zadaniem jest realizacja zasady równości szans osób niepełnosprawnych w środowisku. Ze środków PFRON realizowane są zadania określone ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.), które na szczeblu powiatu w zakresie rehabilitacji zawodowej wykonuje Powiatowy Urząd Pracy, natomiast rehabilitacji społecznej – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.

Środki Funduszu przeznaczone są również. na wspomaganie działalności zakładów pracy chronionej, ich stan oraz zatrudnienie osób niepełnosprawnych na naszym terenie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5 Stan zatrudnienia w zakładach pracy chronionej

Lp.	Nazwa i adres zakładu	Stan zatrudnienia			
		2011	2012	2013	na dzień 09.05.2014
1.	Spółdzielnia Inwalidów „Promień” ul. Prusa 39 23-400 Biłgoraj	93	73	69	68
2.	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „RYŚ – POL” – Zakład Pracy Chronionej Małgorzata Grzybek, Ryszard Grzybek ul. Batalionów Chłopskich 4 23-400 Biłgoraj	86	51	54	47
3.	Spółdzielnia Niewidomych „TANEW” w Biłgoraju ul. Targowa 12 23-400 Biłgoraj	36	36	35	35
4.	PPH GRABEX Stanisław Grabias Korców 1c 23-400 Biłgoraj	14 (ZPCh do 31.12.2011r)	----	----	----
5.	Agencja Ochrony „Bako” Artur Bara, Wiesław Kozyra Spółka Jawna ul. „Bora” Komorowskiego, 23-400 Biłgoraj	95,48 (ZPCh do 31.12.2011r)	----	----	----
6.	Agencja Ochrony BAKO Spółka zo.o. ul. „Bora” Komorowskiego, 23-400 Biłgoraj	----	54,47	138,32	137,42 (ZPCh do 30.03.2014r)

Źródło: PUP w Biłgoraju

Analiza danych dotyczących zakładów pracy chronionej wskazuje, że na przestrzeni ostatnich lat zmniejsza się zarówno ich liczba, jak i zatrudnienie osób niepełnosprawnych w tych zakładach. Zakłady pracy chronionej znajdują się w trudnej sytuacji ekonomicznej – likwidacja ich powoduje pozostawienie bez pracy wiele osób niepełnosprawnych. Sytuacja jest tym bardziej niekorzystna, że osobie niepełnosprawnej trudniej jest znaleźć zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Wszystkie osoby niepełnosprawne bez względu na rodzaj i przyczynę niepełnosprawności mają prawo i powinny korzystać z pomocy w zakresie zatrudnienia i możliwości dostępu do rynku pracy na równi z osobami w pełni sprawnymi, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami i możliwościami. Praca - a co za tym idzie - integracja zawodowa jest jednym z najistotniejszych aspektów uczestnictwa osób niepełnosprawnych

w życiu społecznym, albowiem daje ona możliwość samodzielności materialnej, poczucia własnej wartości, kontaktu z innymi ludźmi.

Tabela 6. Liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Biłgoraju

Wyszczególnienie	Stan na dzień 31.12.2011r.		Stan na dzień 31.12.2012r.		Stan na dzień 31.12.2013r.	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
Bezrobotni niepełnosprawni	187	83	204	91	195	85
Wg wieku (w latach)						
18-24	17	7	10	7	15	7
25-34	27	15	32	16	32	17
35-44	34	17	29	17	33	11
45-54	62	33	69	35	53	29
55-59	37	11	50	16	44	21
60-64	10	0	14	0	18	0
Wg wykształcenia:	Ogółem		Ogółem		Ogółem	
wyższe	17		23		13	
Policealne i średnie zawodowe	39		41		42	
Średnie ogólnokształcące	12		17		16	
Zasadnicze zawodowe	65		59		66	
Gimnazjalne i poniżej	54		64		58	
Wg stopnia niepełnosprawności:	Ogółem		Ogółem		Ogółem	
Znaczny	2		2		0	
Umiarkowany	46		58		67	
Lekki	139		144		128	

Źródło: PUP w Biłgoraju

Tabela 7. Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy

Wyszczególnienie	Stan na dzień 31.12.2011r.		Stan na dzień 31.12.2012r.		Stan na dzień 31.12.2013r.	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
Poszukujący pracy niepełnosprawni	26	15	43	19	52	19
Wg wieku (w latach)						
18-24	2	2	3	2	5	2
25-34	8	6	10	6	14	5
35-44	9	3	5	1	11	3
45-54	5	4	14	8	12	6
55-59	1	0	6	2	6	3
60-64	1	0	5	0	4	0
Wg wykształcenia:	Ogółem		Ogółem		Ogółem	
wyższe	3		0		3	
Policealne i średnie zawodowe	5		9		14	
Średnie ogólnokształcące	6		6		5	
Zasadnicze zawodowe	5		18		19	
Gimnazjalne i poniżej	7		10		11	
Wg stopnia niepełnosprawności:	Ogółem		Ogółem		Ogółem	
Znaczny	5		5		9	
Umiarkowany	19		33		35	
Lekki	2		5		8	

Źródło: PUP w Biłgoraju

Badając sytuację osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Biłgoraju pod względem poziomu wykształcenia można stwierdzić, że najwięcej jest osób

niepełnosprawnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym. Należy podkreślić, iż niski poziom kwalifikacji wśród nich przekłada się na wysokie bezrobocie. Wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, natomiast w grupie osób poszukujących pracy najwięcej jest osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Oferty służb zatrudnienia adresowane do bezrobotnych osób niepełnosprawnych obejmowały zróżnicowane formy wsparcia.

Ponadto działania podejmowane przez Powiatowy Urząd Pracy obejmowały również:

- pośrednictwo pracy,
- poradnictwo zawodowe,
- staże zawodowe,
- szkolenia,
- zajęcia w Klubie Pracy,
- udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- skierowanie do prac interwencyjnych i innych społecznie użytecznych.

Z danych przekazanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju wynika:

Tabela 8. Osoby niepełnosprawne objęte instrumentami i usługami rynku pracy – formy aktywizacji

Wyszczególnienie	Rok 2011		Rok 2012		Rok 2013	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
Bezrobotni niepełnosprawni						
Doposażenie	0	0	0	0	4	0
Rozpoczęcie prac interwencyjnych	0	0	1	1	2	1
Rozpoczęcie robót publicznych	1	0	2	0	4	2
Podjęcie działalności gospodarczej	1	0	1	1	5	3
Rozpoczęcie szkolenia	5	1	2	0	8	5
Rozpoczęcie stażu	32	17	34	15	54	29
Poszukujący pracy niepełnosprawni						
Rozpoczęcie szkolenia	10	4	14	9	10	5
Rozpoczęcie stażu	10	7	6	3	10	7
Poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa						
Liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały z rozmowy wstępnej	60	33	54	27	41	19
Liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały z porady indywidualnej	121	53	133	51	110	40
Liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały z porady grupowej	3	1	2	1	1	0
Informacja zawodowe – liczba osób, które uczestniczyły w spotkaniach grupowych	42	23	71	37	63	33
Pomoc w aktywnym poszukiwaniu Pracy (Klub Pracy)						
Liczba uczestników szkoleń w zakresie aktywnego poszukiwania pracy	4		4		0	0

Źródło: PUP w Biłgoraju

Tabela 9. Liczba ofert dla osób niepełnosprawnych

Rok	Liczba ofert pracy
2011	58
2012	95
2013	82

Źródło: PUP w Biłgoraju

Statystyka PUP uwzględnia jedynie osoby oficjalnie zarejestrowane jako bezrobotne lub poszukujące pracy. Poziom zjawiska jest prawdopodobnie większy od oficjalnych danych.

Największą barierę w aktywizacji osób niepełnosprawnych jest całkowita bierność znacznej części tej grupy osób. Wynika ona ze stanu zdrowia oraz obawy przed utratą świadczenia pieniężnego oraz uwarunkowań mentalnych.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizuje zadania z zakresu wsparcia osób niepełnosprawnych, przede wszystkim wykorzystując środki PFRON przyznawane dla powiatu wg algorytmu oraz środki unijne. Środki PFRON w kolejnych latach systematycznie ulegają zmniejszeniu. Pogłębianie się takiej sytuacji może doprowadzić do regresu w szeroko rozumianym wsparciu środowiska osób niepełnosprawnych, a tym samym nawarstwiania się problemów i zaniedbań w tej sferze.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju realizuje zadania związane z rehabilitacją społeczną finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, do której należą:

1. likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych,
2. dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
3. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych,
4. dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki,
5. dofinansowanie kosztów działalności Warsztatów Terapii Zajęciowej

Tabela 10. Zadania realizowane przez PCPR finansowane ze środków PFRON w latach 2011 - 2013

Rodzaj zadania	Lata		
	2011	2012	2013
Likwidacja barier architektonicznych			
- liczba zawartych umów	12	24	13
- przyznane dofinansowanie	88.355,00	147.120,00	100.818,00
Likwidacja barier w komunikowaniu się			
- liczba zawartych umów	51	74	0
- przyznane dofinansowanie	90.155,00	129.127,00	0
Likwidacja barier technicznych			
- liczba zawartych umów	28	56	0
- przyznane dofinansowanie	23.903,00	103.176,00	0

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	9	17	1
- liczba zawartych umów	5.606,00	18.623,00	1.200,00
- przyznane dofinansowanie			
Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	634	492	340
- liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie	307.667,00	311.848,00	148.371,00
- przyznane dofinansowanie			
Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych	0	214	147
- liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie	0	181.498,00	124.329,00
- przyznane dofinansowanie			
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki	1	3	0
- zawarte umowy	4.200,00	9.479,00	0
- przyznane dofinansowanie			
Dofinansowanie kosztów działalności Warsztatów terapii Zajęciowej – kwoty dofinansowań	1.553.574,00	1.698.721,68	1.946.372,24

Ilość środków PFRON jest niewystarczająca do zgłaszanych potrzeb, i tak w 2011 roku zaspokojono 59 % potrzeb, w 2012 – 70% ,a w 2013 roku – zaledwie 38 % potrzeb.

Powiat Biłgorajski w 2012r. przystąpił do pilotażowego Programu „Aktywny Samorząd”, realizatorem którego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju. W ramach programu przyznano wsparcie w następujących obszarach:

- obszar A pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu dla jednej osoby w kwocie – 1.783,00 zł.
- obszar B1 – pomoc w zakupie specjalistycznego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem dla 4 osób na kwotę – 18.280,00 zł.
- obszar B2 – pomoc w zakupie urządzeń lektorskich dla 1 osoby w kwocie 5.000,00 zł.

- obszar B3 – pomoc w zakupie urządzeń Brajlowskich dla 1 osoby w kwocie 11.399,00 zł.
- obszar C- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym dla 3 osób w kwocie 30.690,00 zł.
- obszar D – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym dla 6 osób na kwotę 15.588,00 zł.
- obszar E – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B dla 1 osoby na kwotę 919,00 zł.
- obszar F – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej dla 3 osób a kwotę 2.156,00 zł.

W ramach pilotażowego Programu „Aktywny Samorząd” przyznano łącznie dofinansowanie dla 20 osób na kwotę 85.815,00 zł.

W 2013 w ramach programu przyznano wsparcie w następujących formach:

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, w tym:

1) Obszar A – likwidacja bariery transportowej:

Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B dla 2 osób w kwocie – 2 801,40 zł.

2) Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym :

Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania dla 12 osób (dysfunkcja obu kończyn górnych 5 osób, dysfunkcja narządu wzroku 7 osób) w kwocie – 66 783,60 zł.

Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania dla 3 osób – 6 000,00 zł.

3) Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:

Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym dla 3 osób w kwocie – 50 098,50 zł.

Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym dla 8 osób – 13 674,30 zł.

Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne dla 2 osób (amputacja kończyny górnej w zakresie

przedramienia oraz amputacja kończyny dolnej na poziomie podudzia)w kwocie – 33 945,32

- 4) Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej dla 6 osób (7 wniosków) w kwocie – 6 882,55 zł.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym dla 41 osób (65 wniosków) w kwocie 116 891,10 zł.

W ramach pilotażowego programu „Aktywny Samorząd” udzielono łącznie dofinansowanie dla 77 osób (102 wniosków) na kwotę 297 076,77 zł.

Ponadto Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizuje projekt systemowy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet VII. Głównym celem projektu jest aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. W ramach tego projektu w latach 2011-2013 realizowany był Program Aktywności Lokalnej – objęto nim łącznie 296 osób niepełnosprawnych.

W latach 2011-2013 realizacja projektu przedstawia się następująco:

W 2011 roku działaniami projektu objęto 130 osób niepełnosprawnych w tym 108 osób w ramach PAL. W ramach projektu 72 osób niepełnosprawnych i 16 opiekunów brało udział w warsztatach rehabilitacyjno – szkoleniowych.

Wzrostowi samooceny i pewności siebie, rozwijaniu kompetencji społecznych, podwyższaniu aspiracji osobistych i zawodowych oraz zwiększeniu motywacji do poszukiwania pracy miały służyć następujące szkolenia:

- 1) Trening kompetencji i umiejętności społecznych – 10 osób
- 2) Trening asertywności – 10 osób –
- 3) Trening automotywacyjny – 2 osoby
- 4) Trening skutecznej komunikacji – 6 osób,
- 5) Trening radzenia sobie ze stresem – 15 osób,
- 6) Trening kompetencji zawodowych – 18 osób,
- 7) Indywidualne konsultacje z doradcą zawodowym – 37 osób
- 8) Grupowe spotkania z psychologiem – 17 osób,
- 9) Indywidualne konsultacje psychologiczne – 15 osób,

Uczestnicy projektu brali udział w następujących kursach zawodowych, które miały za zadanie podniesienie kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobycie nowych umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową:

- 1) Grafika komputerowa z elementami tworzenia stron www – 13 osób

- 2) Podstawy obsługi komputera – 10 osób,
- 3) Grafika DTP – 1 osoba,
- 4) Administracja siecią w małej i średniej firmie – 4 osoby,
- 5) Pielęgnacja terenów zielonych – 15 osób,
- 6) Florysta, bukietarstwo podstawowe – 16 osób,
- 7) Wizaż i stylizacja paznokci – 2 osoby,
- 8) Kucharz, mała gastronomia – 17 osób,
- 9) Kurs szycia i przeróbek krawieckich – 2 osoby,
- 10) Kurs masażu klasycznego – 3 osoby,
- 11) Język angielski w stopniu podstawowym – 7 osoby,
- 12) Prawo jazdy kat. B – 11 osób,
- 13) Prawo jazdy kat. C – 1 osoba

Dodatkowo w ramach projektu 15 osób skorzystało z indywidualnych konsultacji psychologicznych oraz 17 osób z grupowych spotkań z psychologiem

W ramach działań projektu dla osób niepełnosprawnych zakupiono 14 komputerów, 2 aparaty słuchowe, 1 wózek inwalidzki, 2 rowery trójkołowe, 1 rower treningowy.

Wartość projektu w 2011r. to 1.030.379,88 zł. w tym wkład własny 108.189,88 zł.

Działaniami projektu w 2012 roku objęto 100 osób niepełnosprawnych w ramach realizacji PAL. W ramach projektu 64 osób niepełnosprawnych i 16 opiekunów brało udział w turnusach rehabilitacyjnych.

Wzrostowi samooceny i pewności siebie, rozwijaniu kompetencji społecznych, podwyższaniu aspiracji osobistych i zawodowych oraz zwiększeniu motywacji do poszukiwaniu pracy miały służyć następujące szkolenia:

- 1) Trening umiejętności budowania porozumienia – 4 osoby
- 2) Trening asertywności – 9 osób
- 3) Trening kreatywności i automotywacji – 5 osób
- 4) Trening skutecznej komunikacji – 23 osoby,
- 5) Trening radzenia sobie ze stresem – 22 osoby,
- 6) Trening kompetencji zawodowych – 6 osób,
- 7) Indywidualne konsultacje z doradcą zawodowym – 8 osób
- 8) Grupowe spotkania z psychologiem – 3 osoby,
- 9) Indywidualne konsultacje psychologiczne – 4 osoby,

Uczestnicy projektu brali udział w następujących kursach zawodowych, które miały za zadanie podniesienie kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobycie nowych umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową:

- 1) Grafika komputerowa z elementami tworzenia stron www – 6 osób
- 2) Podstawy obsługi komputera – 3 osoby,
- 3) Corel - grafika wektorowa – 1 osoba,
- 4) Administracja siecią w małej i średniej firmie – 4 osoby,
- 5) Komputerowa aranżacja wnętrz – 5 osób,
- 6) Magazynier z obsługa komputera i kasy fiskalnej – 6 osób,
- 7) Profesjonalny sprzedawca z obsługa komputera i kasy fiskalnej – 9 osób,
- 8) Księgowość w małej i średniej firmie – 6 osób,
- 9) ABC Przedsiębiorczości – 6 osób,
- 10) Florysta, bukietarstwo podstawowe – 7 osób,
- 11) Stylizacja paznokci – 2 osoby,
- 12) Kucharz, mała gastronomia – 6 osób,
- 13) Kurs szycia i przeróbek krawieckich – 2 osoby,
- 14) Kurs masażu klasycznego – 7 osób,
- 15) Telemarketer – 4 osoby,
- 16) Operator wózków jezdniowych podnośnikowych – 2 osoby,
- 17) Język angielski w stopniu podstawowym – 16 osób,
- 18) Język niemiecki w stopniu podstawowym – 5 osób,
- 19) Prawo jazdy kat. B – 8 osób,
- 20) Prawo jazdy kat. C i C+E – 4 osoby

Dodatkowo w ramach projektu 4 osoby skorzystały z indywidualnych konsultacji psychologicznych oraz 3 osoby z grupowych spotkań z psychologiem

Wartość projektu w 2012r . to 554.027,93 zł. w tym wkład własny 58.172,93 zł.

W 2013 roku 88 osób niepełnosprawnych objęto działaniami projektu w ramach realizacji PAL. W ramach projektu 6 osób zostało skierowanych do odbycia stażu w celu przygotowania do wykonywania pracy zawodowej. Staże trwały od 3 do 6 miesięcy. 81 osób niepełnosprawnych brało udział w turnusach rehabilitacyjnych.

Wzrostowi samooceny i pewności siebie, rozwijaniu kompetencji społecznych, podwyższaniu aspiracji osobistych i zawodowych oraz zwiększeniu motywacji do poszukiwaniu pracy miały służyć następujące szkolenia:

- 1) Trening pozytywnego myślenia –30 osoby
- 2) Trening asertywności i umiejętności budowania porozumienia – 5 osób
- 3) Trening kreatywności i automotywacji – 5 osób
- 4) Trening skutecznej komunikacji – 6 osób,
- 5) Trening radzenia sobie ze stresem – 23 osoby,
- 6) Indywidualne konsultacje z doradca zawodowym – 6 osób
- 7) Indywidualne konsultacje psychologiczne – 8 osób,

Uczestnicy projektu brali udział w następujących kursach zawodowych, które miały za zadanie podniesienie kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobycie nowych umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową:

- 1) Grafika komputerowa z elementami tworzenia stron www –11 osób
- 2) Komputerowa aranżacja wnętrz – 7 osób,
- 3) Magazynier z obsługa komputera i kasy fiskalnej – 4 osoby,
- 4) Profesjonalny sprzedawca z obsługa komputera i kasy fiskalnej – 2 osób,
- 5) ABC Przedsiębiorczości – 4 osoby,
- 6) Florysta, bukieciarstwo podstawowe – 4 osoby,
- 7) Kucharz, mała gastronomia – 8 osób,
- 8) Kurs szycia i przeróbek krawieckich – 4 osoby,
- 9) Telemarketer – 3 osoby,
- 10) Operator wózków jezdniowych podnośnikowych – 1 osoby,
- 11) Operator obrabiarek sterowanych numerycznie – 1 osoba
- 12) Prawo jazdy kat. C – 4 osoby

Dodatkowo w ramach projektu 4 osoby skorzystały z indywidualnych konsultacji psychologicznych oraz 3 osoby z grupowych spotkań z psychologiem

Wartość wydatków projektu w 2013r . to 366.495,64 zł. w tym wkład własny 38.482,04 zł.

W br. kontynuowana jest realizacja w/w projektu w tym również Programu Aktywności Lokalnej na rok 2014, który stanowi załącznik do niniejszego programu.

Powiatowy Urząd Pracy realizując programy i projekty aktywizował osoby niepełnosprawne poprzez udział osób niepełnosprawnych w następujących formach :

Rok 2011

- Projekt „ZAWODOWY START” – projekt systemowy - Poddziałanie 6.1.3 PO KL-15 osób (szkolenia – 2 osoby, staże 12 osób, dotacje – 1 osoba).

Celem głównym projektu systemowego „Zawodowy Start” jest aktywizacja zawodowa osób zarejestrowanych jako bezrobotne w PUP Biłgoraj poprzez: staże, szkolenia i udzielenie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, prac interwencyjnych.

Grupą docelową projektu Zawodowy start w 2011r. były osoby zarejestrowanych jako bezrobotne w PUP Biłgoraj, w tym w szczególności osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wymienione w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

- osoby do 25 roku życia,
- bezrobotni długotrwale, albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2, albo kobiet, które nie podjęły zatrudnienie po urodzeniu dziecka,
- bezrobotni powyżej 50 roku życia,
- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,
- bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia,
- bezrobotni niepełnosprawni.

Projekt systemowy realizowany jest w latach 2008 -2013 i w każdym roku obligatoryjnie aktywizacją zawodową obejmowane są osoby niepełnosprawne. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie beneficjentów projektu wynosił średnio ok. 8% w ogólnej liczbie uczestników projektu w danym roku.

W 2011r w ramach projektu 2 osoby niepełnosprawne skorzystały ze szkoleń zawodowych w zakresie „Opiekun osób starszych i niepełnosprawnych z modułem językowym ” oraz „Technolog robót wykończeniowych w budownictwie”.

Rok 2012

- Projekt „ZAWODOWY START” – projekt systemowy - Poddziałanie 6.1.3 PO KL - 20 osób (staże 19 osób, dotacje – 1 osoba).
- Projekt „CZAS NA ZMIANY – CZAS NA PRACĘ” - Poddziałanie 6.1.1 PO KL – 9 osób (szkolenia-9 osób, roboty publiczne – 3 osoby, staże – 5 osób).

Celem projektu jest zwiększenie aktywności zawodowej, dostępu do zatrudnienia oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Biłgoraju poprzez aktywizację zawodową w ramach pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, indywidualnego planu działania, szkoleń zawodowych oraz staży lub robót publicznych. Wartością dodaną dla uczestników projektu oprócz aktywizacji zawodowej

w ramach form przewidzianych w projekcie będzie również: zdobycie doświadczenia zawodowego, podniesienie kwalifikacji zawodowych w ramach realizowanych szkoleń oraz wzrost wiedzy na temat rynku pracy i własnych predyspozycji zawodowych. W ramach rekrutacji do projektu przystąpiło również 9 osób niepełnosprawnych – bezrobotnych. Osoby te zostały objęte szkoleniami zawodowymi w zakresie: „Spawacz” (1 os.), „Ochrona środowiska”(6 osób), „Ekologiczne przetwórstwo owoców i warzyw”(1 osoba), „Mój łącznik ze światem- komputer” (1 osoba), a następnie skierowane do odbycia stażu zawodowego oraz do pracy w ramach robót publicznych.

- Projekt „RAZEM – ZNACZY WIĘCEJ!” - Działanie 7.3 PO KL – 1 osoba (szkolenie).

Celem projektu było przywrócenie ról społecznych i zwiększenie poziomu integracji z grona osób zamieszkujących na terenie gminy Frampol.

W ramach projektu realizowane były następujące formy wsparcia:

1. Warsztaty rozwoju osobowości i działania motywacyjne.
2. – Wsparcie psychologiczne.
3. – Szkolenie z zakresu „Zarządzanie budżetem domowym”
4. - Festyn integracyjny.

Wartością dodaną dla uczestników projektu było nabycie nowych umiejętności poprzez uczestnictwo w szkoleniu „Tworzenie budżetu rodzinnego”, zmiana postrzegania uczestników projektu przez lokalną społeczność Gminy Frampol oraz wzrost umiejętności psychospołecznych, samooceny, motywacji i poczucia własnej wartości.

- Program „Młodzi – czas na nas” – Program specjalny dla osób do 30 roku życia- 2 osoby (staże zawodowe – 2 osoby)

Celem programu była aktywizacja zawodowa osób do 30 roku życia zarejestrowanych w PUP jako osoby długotrwale bezrobotne, bez doświadczenia zawodowego oraz zamieszkujące teren Powiatu Biłgorajskiego, mająca na celu doprowadzenie do zatrudnienia oraz wyposażenie w/w osób w doświadczenie zawodowe niezbędne do pozyskania i utrzymania zatrudnienia oraz zwiększenie ich mobilności na rynku pracy.

W ramach działań przewidzianych w projekcie aktywizacją zostały objęte 2 osoby niepełnosprawne, które przeszły n/w ścieżkę działań:

1. porada indywidualna,
2. warsztaty motywacyjne - porada grupowa,
3. warsztaty wyjazdowe „Autoprezentacja i kreacja wizerunku”,
4. staże zawodowe (5 miesięcy).

Program specjalny jest programem w założeniach którego, w aktywizacji osób bezrobotnych oprócz usług i instrumentów rynku pracy zastosowane są specyficzne elementy wspierające zatrudnienie czyli dodatkowe działania pozaustawowe zmierzające do doprowadzenia osoby bezrobotnej do zatrudnienia i jego utrzymania.

Rok 2013

- Projekt „ZAWODOWY START” – projekt systemowy - Poddziałanie 6.1.3 PO KL - 29 osób (staże 25 osób, dotacje – 4 osoba).
- Program „WYRÓWNYWANIE RÓŻNIC MIĘDZY REGIONAMI II” Program aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych realizowany w ramach środków PFRON – Obszar G (wyposażenia stanowisk pracy – 1 osoba, 10 osób – staże zawodowe – łącznie 73.200,-zł.).

Powiat Biłgorajski uchwałą Nr XXXI/219/2013 Rady Powiatu w Biłgoraju z dnia 21 listopada 2013r. przyjął Program Współpracy Powiatu Biłgorajskiego z Organizacjami Pozarządowymi na 2014 rok. Program ten obejmuje też formy współpracy organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

Na terenie powiatu działalność na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzi szereg stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, do najaktywniejszych należą:

- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem” w Zamościu Koło Terenowe w Biłgoraju, ul. Sienkiewicza 15,
- Towarzystwo Aktywności Osób Niepełnosprawnych w Biłgoraju, ul. I Armii Wojska Polskiego 4,
- Polski Związek Niewidomych Koło Powiatowe w Biłgoraju, ul. Kościuszki 28,
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków KOŁO Nr 1 z siedzibą w Tarnogrodzie, ul. Rynek 1,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rodzin z Dzieckiem Niepełnosprawnym w Biłgoraju, Al. 400 – lecia 56,
- Fundacja na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Potrzebujących Pomocy „Otwórzmy Swoje Serca” w Zamościu, ul. Boh. Monte Cassino 12/12,
- Stowarzyszenia Integracyjno – Rehabilitacyjne Osób Niepełnosprawnych „SIRON” z siedzibą w Biłgoraju, przy ul. Kościuszki 28,
- Tarnogrodzkie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Tarnogrodzie, ul. Szkolna 2,

W/w organizacje pełnią szczególnie istotną rolę w rehabilitacji społecznej swoich członków. Obok rodzin, właśnie organizacje mają najbliższy kontakt z osobami niepełnosprawnymi, ponieważ zrzeszają osoby mające podobne problemy, jest im również najłatwiej przełamywać bariery psychologiczne. Podejmowane przez nich działania integracyjne obejmują szeroki zakres przedsięwzięć mających na celu zachęcenie niepełnosprawnych do aktywnego funkcjonowania – wspólne spotkania okolicznościowe, wycieczki, koła zainteresowań.

Cele i kierunki działań

Cel główny: Włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe	
Opis celu głównego	<p>Włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe można osiągnąć wyłącznie poprzez stworzenie warunków, w których osoby te będą żyć w miarę swoich możliwości aktywnie i samodzielnie. Tworzenie warunków do jak najpełniejszego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w życiu społecznym polega na takim działaniu instytucji i organizacji, które zmierzają do usamodzielnienia tych osób, a także wsparcia rodzin w sprawowaniu opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodzin.</p> <p>Istotne jest stworzenie szerokiej i dostępnej sieci wsparcia środowiskowego i usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania oraz infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację.</p> <p>W odniesieniu do aktywności osób niepełnosprawnych należy podkreślić potrzebę wprowadzenia skutecznych rozwiązań zmierzających do zatrudniania osób niepełnosprawnych, którzy ze względów zdrowotnych mogą podjąć pracę i wyrażają taką wolę.</p> <p>Realizacja celu głównego jakim jest włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe da możliwość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - skutecznego wsparcia tego środowiska poprzez odpowiednie rozwiązania legislacyjne – zaproponowane przez nich samych, uwzględniające ich różnorodne potrzeby, - przyczyni się też do udostępnienia niepełnosprawnym możliwości podnoszenia kwalifikacji i rozwoju zawodowego, a tym samym skutecznego zaktywizowania i usamodzielnienia, - wzrostu zaangażowania środowiska lokalnego i organizacji pozarządowych w efektywne lokalne i ponadlokalne działania na rzecz osób niepełnosprawnych, - upowszechnienia się zachowań i stylu życia sprzyjających ograniczeniu niepełnosprawności. <p>Prowadzenie działań skierowanych do osób niepełnosprawnych i ich rodzin jest niezbędnym warunkiem wspomagającym zwiększenie aktywności tej części społeczności powiatu. Wszelkie przedsięwzięcia służące rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz przestrzeganiu praw osób niepełnosprawnych są nieodzownym czynnikiem w poprawie warunków ich życia.</p>
Podmioty uczestniczące w realizacji celów	<p>Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Biłgoraju Starostwo Powiatowe w Biłgoraju Jednostki samorządu terytorialnego</p>

	Arion Szpitale sp z o.o. Zespół Opieki Zdrowotnej w Biłgoraju Placówki oświatowe i jednostki służby zdrowia Organizacje pozarządowe
Środki na realizację celów	Budżet powiatu Budżet jednostek organizacyjnych Budżet jednostek samorządu terytorialnego Budżet organizacji pozarządowych Środki pozyskane z zewnętrznych źródeł Środki pozyskane z Unii Europejskiej
Wskaźniki realizacji celu	<ul style="list-style-type: none"> - liczba akcji promocyjnych i edukacyjnych, - liczba obiektów z infrastruktury społecznej, edukacyjnej, zdrowotnej, sportowej, kulturalnej, które przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych, - liczba obiektów, które zostały wyposażone w sprzęt rehabilitacyjny, - wielkość bazy rehabilitacyjnej, - liczba środowiskowych form wsparcia, - liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze wsparcia środowiskowego, - liczba osób niepełnosprawnych objętych formami aktywizacji społecznej i zawodowej, - liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę po zastosowaniu instrumentów aktywizacji zawodowej i społecznej, - liczba utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, - liczba organizacji pozarządowych zaangażowanych w działania na rzecz osób niepełnosprawnych, - liczba podjętych przedsięwzięć wspólnie z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych, - liczba konsultacji społecznych w obszarze działań na rzecz osób niepełnosprawnych - liczba osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole – szkoła średnia w placówkach ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych - liczba osób niepełno sprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w PUP - liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowanych w PUP - liczba ofert pracy skierowanych do osób niepełnosprawnych - liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, które korzystały ze szkoleń i kursów
Cel 1. Ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności	
Kierunki działań	1.1. promocja zdrowia i edukacja prozdrowotna 1.2. likwidacja barier architektonicznych,

	<p>1.3. poprawa stanu oraz liczby obiektów bazy rehabilitacyjnej,</p> <p>1.4. poprawa wyposażenia w sprzęt rehabilitacyjny obiektów służących rehabilitacji, edukacji i innych, w tym prowadzonych przez organizacje pozarządowe,</p> <p>1.5. polepszenie dostępności osób niepełnosprawnych do dóbr kultury, rozrywki, sportu.</p>
Cel 2. Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych	
Kierunki działań	<p>2.1. pomoc w postaci usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych,</p> <p>2.2. rozwój form wsparcia środowiskowego m.in. dps, wtz, śds</p> <p>2.3. rozwój różnych form wsparcia rodzinnego, społecznego, psychologicznego,</p> <p>2.4. rozwój infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację,</p> <p>2.5. poprawa dostępności do usług rehabilitacyjnych i diagnostyki,</p> <p>2.6. wdrażanie projektów i programów zmierzających do zmniejszenia zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym,</p> <p>2.7. wspieranie powstawania i rozwoju różnych form współpracy międzysektorowej na rzecz zatrudniania i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,</p> <p>2.8. zwiększenie dostępności do transportu przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych.</p>
Cel 3. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych	
Kierunki działań	<p>3.1. monitoring rynku pracy,</p> <p>3.2. wspieranie działań w celu opracowania, testowania, wdrażania alternatywnych, innowacyjnych form zatrudnienia,</p> <p>3.3. działania na rzecz zwiększenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych,</p> <p>3.4. rozwój i doskonalenie instrumentów promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych,</p> <p>3.5. poprawa efektywności działań instytucjonalnych na rzecz podnoszenia poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych,</p> <p>3.6. działania na rzecz tworzenia zakładu aktywności zawodowej, przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby niepełnosprawne,</p> <p>3.7. działania na rzecz tworzenia miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.</p>
Cel 4. Wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych	
Kierunki działań	<p>4.1. wspieranie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe na rzecz osób niepełnosprawnych,</p>

	<p>4.2. prowadzenie konsultacji społecznych dot. dokumentów, działań, itp. zaplanowanych do wdrażania w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych</p> <p>4.3. podejmowanie wspólnych inicjatyw instytucji i organizacji pozarządowych na rzecz osób niepełnosprawnych</p>
<p>Cel 5. Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie</p>	
Kierunki działań	<p>5.1. likwidacja barier architektonicznych i w komunikowaniu się w placówkach edukacyjnych,</p> <p>5.2. tworzenie klas integracyjnych i usprawnianie ich funkcjonowania, w tym poprzez zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym pomocy i wsparcia drugiego nauczyciela oraz właściwe przygotowanie kadry do pracy z niepełnosprawnym uczniem,</p> <p>5.3. rozwój szkół specjalnych, zwłaszcza na poziomie gimnazjalnym i zawodowym, przysposabiających do pracy,</p> <p>5.4. wdrożenie efektywnych rozwiązań w zakresie przewozu niepełnosprawnych uczniów,</p> <p>5.5. stworzenie warunków do skutecznego działania organizacji pozarządowych na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,</p> <p>5.6. promowanie rozwiązań organizacyjnych, architektonicznych, technicznych umożliwiających osobom niepełnosprawnym kształcenie na poziomie wyższym,</p> <p>5.7. tworzenie warunków sprzyjających zdobywaniu przez osoby niepełnosprawne wykształcenia na poziomie średnim i wyższym oraz doskonaleniu kwalifikacji zawodowych.</p>

Zarządzanie i monitoring programu

Okresowa ocena Programu dokonywana będzie raz na 3 lata na podstawie raportu ewaluacyjnego, który będzie zawierał rekomendacje do zmian. Zmiany będą zatwierdzane Uchwałą Rady Powiatu w Biłgoraju.

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POWIECIE BIŁGORAJSKIM NA 2014 ROK

Wprowadzenie

Program Aktywności Lokalnej dla osób niepełnosprawnych Powiatu Biłgorajskiego na rok 2014, zwany dalej PAL, został opracowany w odpowiedzi na zdiagnozowane w Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014 – 2020 problemy niepełnosprawnych mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego, w związku z nowymi możliwościami ich rozwiązywania. Stanowi jednocześnie aktualizację i uzupełnienie w/w dokumentu i stanowi jego integralną część.

PAL jest istotnym narzędziem realizacji lokalnej polityki społecznej oraz dokumentem wyznaczającym kierunki działań mających na celu zapewnienie niepełnosprawnym mieszkańcom Powiatu Biłgorajskiego wyższej jakości życia. Celem PAL jest wprowadzenie skutecznych metod przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom społecznym osób niepełnosprawnych.. Efektem wdrażania PAL będzie wyrównanie ich szans życiowych oraz integracja społeczności lokalnej.

PAL został opracowany w celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych z terenu Powiatu Biłgorajskiego oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej.

PAL skierowany jest do osób niepełnosprawnych oraz osób stanowiących ich otoczenie.

Od 2008 roku Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju realizuje projekt systemowy „Twoja aktywność – Twoja szansa” w ramach Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”, Poddziałania 7.1.2 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez

powiatowe centra pomocy rodzinie” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jednym z narzędzi możliwych do zastosowania w toku realizacji projektów systemowych jest program aktywności lokalnej.

Podstawy prawne PAL oraz zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Podstawa prawna PAL są:

1. ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013, poz. 182 z późn. zm.).
2. ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz.U. z 2011r. Nr 127 poz.721 z późn. zm.).

PAL jest zgodny z założeniami lokalnych dokumentów strategicznych i programów:

1. Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2020,
2. Powiatowym Programem Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014 – 2020

i stanowi narzędzie realizacji tychże dokumentów

Cele PAL

Celem głównym PAL jest realizacja działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej osób niepełnosprawnych oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe PAL:

1. pobudzanie i zwiększanie aktywności życiowej, społecznej i zawodowej grupy docelowej,
2. prowadzenie działań aktywizacyjnych i integracyjnych adresowanych do grupy docelowej,

3. realizowanie środowiskowej pracy socjalnej mającej na celu pomoc osobom i rodzinom w środowisku we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych,
4. edukacja społeczna i obywatelska, w tym organizowanie spotkań, działań edukacyjnych,
5. inspirowanie i organizowanie imprez i spotkań dla mieszkańców powiatu w imprezach i spotkaniach, w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym.

Rezultaty PAL:

1. zastosowanie nowych narzędzi i form pracy w pomocy społecznej,
2. wzrost zaangażowania mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego w życie społeczne,
3. ułatwienie dostępu do poradnictwa i informacji dla mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego,
4. aktywizacja i integracja ze społeczeństwem osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym,
5. wzrost kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców społeczności lokalnej.

Adresaci PAL

PAL adresowany jest do 28 osób niepełnosprawnych, mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego:

1. wykluczonych społecznie bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, które są jednocześnie osobami w wieku aktywności zawodowych (15 – 64 lata), korzystającymi ze świadczeń pomocy społecznej, w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej, w tym:
  - bezrobotnych i/lub
  - nieaktywnych zawodowo i /lub
  - zatrudnionych
2. osób traktowanych, jako otoczenie osób wykluczonych społecznie, przez co rozumie się osoby mieszkające we wspólnym gospodarstwie domowym, w rozumieniu przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz osoby zamieszkujące w środowisku osób wykluczonych społecznie.

Grupa docelowa PAL zostanie zakwalifikowana do uczestnictwa w programie w drodze rekrutacji przeprowadzonej przez pracowników socjalnych i doradcę ds. osób niepełnosprawnych PCPR w Biłgoraju.

Osoby zakwalifikowane do udziału w PAL złożą oświadczenia o zgodzie na uczestniczenie w PAL.

Metody pracy wykorzystywane do realizacji PAL

W ramach PAL przewiduje się zastosowanie:

1. Środowiskowej pracy socjalnej – działania realizowane przez pracownika socjalnego lub inną osobę, mające na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi,
2. Instrumentów aktywnej integracji – szereg instrumentów aktywizacyjnych z zakresu aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej, o których mowa z zasadach przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy społecznej oraz regionalnego ośrodka polityki społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013,
3. Działań o charakterze środowiskowym – inicjatywy integrujące obejmujące m.in.: badania, opracowania, analizy, edukacją społeczną i obywatelską, spotkania, konsultacje, debaty, organizowanie i inspirowanie do udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach, w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym

Harmonogram realizacji PAL

	DZIAŁANIA	MIESIĄCE											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
I	DZIAŁANIA ORGANIZACYJNE												
I.1	Rekrutacja uczestników PAL	■	■	■	■								
I.2	Sporządzenie harmonogramu pracy PAL				■								
I.3	Prowadzenie dokumentacji związanej z działalnością PAL			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
I.4	Przygotowywanie sprawozdań z realizacji PAL							■			■		■
II	ŚRODOWISKOWA PRACA SOCJALNA	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
II.1	praca socjalna w środowisku uczestników projektu, doradztwo, pomoc w rozwiązywaniu bieżących problemów. Celem działań jest pomoc osobom/rodzinom we wzmacnianiu/odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
III	INSTRUMENTY AKTYWNEJ INTEGRACJI												
III.1	Instrumenty aktywizacji zawodowej							■	■	■	■	■	■
III.1.1	Skierowanie na staż zawodowy dla 4 osób							■	■	■	■	■	■
III.1.2	Indywidualne konsultacje z doradcą zawodowy dla 3 osób							■	■	■	■	■	■
III.1.3	Trening kompetencji zawodowych dla 1 osoby								■	■	■	■	■
III.2.	Instrumenty aktywizacji edukacyjnej							■	■	■	■	■	■
III.2.1.	Szkolenie "Komputerowa aranżacja wnętrz" dla 1 osoby							■	■	■	■	■	■
III.2.2	Szkolenie „Kucharz - mała gastronomii” dla 6 osób							■	■	■	■	■	■
III.2.3	Szkolenie „Profesjonalny sprzedawca z obsługą komputera i kasy fiskalnej” dla 1 osoby							■	■	■	■	■	■

III.2.4	Szkolenie „Florysta, bukieciarstwo podstawowe” dla 2 osób																	
III.2.5	Szkolenie „Magazynier z obsługa komputera i kasy fiskalnej” dla 1 osoby																	
III.2.6	Szkolenie „Grafika komputerowa” dla 2 osób																	
III.2.7.	Szkolenie „ABC Przedsiębiorczości” dla 2 osób																	
III.2.8.	Kurs Prawo jazdy kat. C dla 2 osób																	
III.3	Instrumenty aktywizacji zdrowotnej																	
III.3.1	indywidualna terapia psychologiczna dla 2 osób																	
III.3.3	Sfinansowanie części kosztów turnusów rehabilitacyjnych dla 20 osób																	
III.4	Instrumenty aktywizacji społecznej																	
III.4.1	Trening asertywności i budowania porozumienia dla 4 osób																	
III.4.2	Trening kreatywności i automotywacji dla 5 osób																	
III.4.3	Trening radzenia sobie ze stresem dla 5 osób																	
III.4.4.	Trening pozytywnego myślenia dla 6 osób																	
VI.	Działania o charakterze środowiskowym																	
IV.1	Spotkania edukacyjne na temat praw i uprawnień osób niepełnosprawnych																	
IV.2	Spotkanie integracyjne dla osób niepełnosprawnych i osób z ich otoczenia																	

Realizatorzy PAL

Głównym realizatorem PAL jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju, które zatrudnia pracowników socjalnych oraz doradcę ds. osób niepełnosprawnych – odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań.

Przy realizacji PAL współpracować będzie Warsztat Terapii Zajęciowej w Biłgoraju, Warsztat Terapii Zajęciowej w Józefowie, Środowiskowy Dom Samopomocy w Tarnogradzie, Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za Krokiem” Koło terenowe w Biłgoraju, Stowarzyszenie Integracyjno - Rehabilitacyjne Osób Niepełnosprawnych w Biłgoraju, fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk” w Biłgoraju i inne organizacje pozarządowe.

Finansowanie PAL

Realizacja PAL będzie finansowana na podstawie umowy ramowej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki , zgodnie z którą środki na finansowanie projektu systemowego przyznawane są na podstawie zatwierdzonego wniosków o dofinansowanie projektu w ramach ustalonej alokacji przez Instytucje Pośrednicząca dla Powiatu Biłgorajskiego